

посѣгателство, отъ кждето и да идва то; 3) ще отразяватъ всѣко нападение или окупиране земи отъ тия вилаети; 4) когато изникне въпросътъ за Албания ще подпомагатъ разрешението му съобразно интереситѣ на Черна-Гора; 5) спорнитѣ въпроси се подлагатъ на арбитражъ на руския императоръ — или ако той откаже — на арбитражния сждъ въ Хага.

Съ дружествения (приятелския) договоръ между България и Сърбия се решава: 1) дветѣ държави се задължаватъ да водятъ еднаква митна политика, която да доведе до митнически съюзъ; 2) да улесняватъ взаимния обменъ и транзитъ на всичкитѣ си произведения при намалени тарифи; 3) да въведатъ еднакви и общи телегр.-пощенски такси; 4) да премахнатъ паспортитѣ и др. пречки на сношението; 5) да сключатъ сждебна конвенция за взаимно изпълнение на граждански присѣди; 6) сжщо — монетна конвенция за свободна циркулация на монетитѣ на дветѣ държави.

Нашитѣ делегати не сж искали да преговарятъ на базата на сфера на влияние, но — автономна Македония. „Тѣ се върнаха съ благата мисль, че сѣрбитѣ възприематъ този възгледъ. И, именно, автономията на Македония, е изходната идея на митническия договоръ, допълненъ съ тайното съглашение, което имаше повече економически характеръ, но после щѣше да се обърне на политически съюзъ“. (Д-ръ Н. Геннадиевъ, м-ръ въ кабинета, който сключи договора въ 1904 год., предъ изпитателната комисия, прот. 27/IX. 1914 година.)

Върху тия главни идеи оставаше да се работи за да бждатъ възприети, не само като срѣдства за преодоляване на временни политически препятствия или за презастраховка на подплашени държави, но като основни опори за изграждането на новото общежитие на съседнитѣ народи.

Какво необозримо положително значение можеха да иматъ тия договори за сждбата на Балканитѣ и на Европа е ясно отъ високитѣ държавнически и човѣшки начала, които лежахъ въ тѣхната основа. Много скоро, обаче, тия принципи за междусѣдски отношения биватъ провалени и се усвояватъ обратнитѣ насоки въ балканската политика.

Чуждитѣ държави, включително и Италия, посрѣщнаха догворитѣ изобщо съчувствено. Споредъ официални рапорти, Италия много често била съветвала сближението на България и Сърбия, навѣрно, за да се създаде по-голъма славянска опозиция срещу домогванията на Австрия на Балканитѣ. Австрия, подпомогната отъ Германия, направи всичко възможно, за да унищожи по-скоро споразумението. Натискътъ надъ Сърбия бѣше извънредно голѣмъ и тя отстъпи. Но ако идеята за автономия на Македония и за федеративностъ на Балканитѣ сгрѣваше тогава по-силно дущитѣ на балканскитѣ държавници, този първи опитъ щѣше да успѣе.

Може би волята за борба не достигна, защото дветѣ правителства сж разглеждали догворитѣ само като срѣдство да спечелятъ време, докато се приспособяватъ съ политическата обстановка следъ войната.

Австрийскитѣ канцлеръ Еренталъ заяви следъ подписването на договора, че той ще направи всичко, за да не сжществува дълго.

Само тази жестока борба на чуждата държава срещу първия опитъ за спокойни и разумни отношения между балканскитѣ съседи показва отъ какво важно значение е билъ догворътъ за бждещето на Балканския полуостровъ.

Народитѣ на Балканитѣ етнически сж тѣй обособени, щото е изключена всѣка опасностъ за претопяване, за загубването на езика, на обичаитѣ, на самобитната имъ култура при едно съвмѣстно живѣене. Малкитѣ, на гледъ, различия между езика и нравитѣ на тия народи (българи, сѣрби, славони, македонци, хървати и пр.) сж въ сжщностъ доста ясни, незаличими гранични линии.

При това положение не е важно дали е по-справедливо, ако се говори за едно славянско, или балканско, или даже за друго нѣкое единство, което обхваща и земи, които иматъ по-малко общо съ Балканитѣ; дали Балканътъ е повече географическо, отколкото етнографическо понятие.